

A fenntartható nyugdíjrendszer nem a humántőke jövőbeli mennyiségének, hanem jövőbeli tudástőkéjének a kérdése

(válasz Botos József és Botos Katalin gyerekszám alapú nyugdíjrendszer-javaslatára)

Fellner Ákos

fellner.akos@ktk.pte.hu

A populista gazdaságpolitikák egyik jellegzetes elve a munkaalapú társadalom háttérképzete, azaz pestiesen fogalmazva: aki nem dolgozik ne is egyék. Kérdéses, hogy az elmúlt 12 év magyar gazdaságában kialakult, avagy jobban mondva kialakított nemzeti tőkés neoburzsoázia mennyire dolgozott meg az állami támogatások címén cégeknek jutott európai uniós milliárdokból, de ennek az írásnak nem a feladata ezt vizsgálni. A fő kérdés, amit röviden áttekintenek, hogy vajon mennyiben függ egy újraelosztásra épülő nyugdíjrendszer fenntarthatósága pusztán a jövőben várható születendő gyermekek számától. Antitézisem, hogy pusztán attól nem lesz fenntartható egy újraelosztáson alapuló nyugdíjrendszer, hogy azokat jutalmazzuk, akik több gyereket szülnek.

Ez az alapelv nagyon jól hangzik elméletben és bizonyos, hogy számos hirtelen indulatú választópolgár voksát be lehet gyűjteni vele, de ha megnézzük a tudásalapú gazdaságok fejlődését/növekedését láthatjuk, hogy a modern tudás gazdaságok motorja nem a humántőke nagysága, mennyisége, hanem annak tudástőke szintje. A gyerekszámhoz kötött fenntartható nyugdíjrendszer alapvetően abból a XIX. századi ipari forradalmakra épülő elméletből indul ki, amikor a kapitalista fejlődés motorja az emberanyag mennyisége, azaz a munkásosztály nagysága volt. Digitális tudás gazdaságban (azaz a negyedik ipari forradalom után) azonban alapvetően a munkaerő tudástőkéje határozza meg a gazdasági növekedést, és ezáltal az újraelosztó nyugdíjrendszer fenntarthatóságát.

A növekvő GDP többletet Kínától eltekintve nem az emberanyag mennyisége, hanem annak tudása termeli ki, azaz attól nem lesz nagyobb a nemzetgazdasági kibocsátás, hogy sokan dolgoznak, ha a munkaerő általános képzettsége alacsony, a gazdaság struktúrája torzított, ha a termelő és szolgáltató iparágak porteri klaszterezése nem kiegyensúlyozott, ha a munkaerőmigrációt befagyasztják a felülről megszabott bérplafonok, lakhatási körülmények, fizethetetlen lakossági hitelek, ha a fél nemzeti beszállítói láncolat két-három külföldi autógyártótól függ. Természetesen nem azt akarjuk állítani, hogy egy kormányzatnak nem lehet érdeke a gyerekvállalás gazdasági ösztönzése, de Milton Friedman óta tudjuk, hogy ez csak akkor vezet tartós gazdasági fejlődéshez (és ezáltal fenntartható jóléti nyugdíjrendszerhez), ha ahhoz magas színvonalú oktatás és tudományos kutatás párosul. Márpedig Magyarországon egyelőre azt látjuk, hogy a tudományos és technológiai fejlődés ösztönzése jobbra kimerül az ideológiailag kritikus kutatóintézetek elhallgattatásában és autópályák, valamint pár biotechnológiai labor felfejlesztésében.

Bp, 2021 jún. 24.

Válasz Fellner Ákosnak:

Kedves Fellner Ákos!

Köszönjük az észrevételt. Felhívjuk a figyelmet számos más írásos publikációinkra, amelyekben sokszor – de valóban nagyon sokszor! – hangsúlyoztuk, hogy **nem pusztán a gyermekszám növelése a javaslat célja**. Először is, minden munkánkban kiemeltük, hogy **a tanított** gyermek lenne a cél. Volt olyan elgondolásunk, hogy lehetne differenciálni a gyermekcsatornát, éppen a szerint, hogy ki hány évig taníttatja tovább, mint a minimum, a gyermekét. Hiszen az a család részéről is komoly további befektetést jelent, még ha ingyenes is hazánkban a tanulás. Manapság egy felsőfokú végzettséget szerző gyereket 25-26 éves koráig is támogatni, segíteni kell, hogy megálljon a lábán...

Emellett úgy gondoljuk, hogy egy csökkenő létszámú ország semmiképpen nem nemzeti érdek. Már csak azért sem, mert a tőke érdeke is, hogy legyen piaca... Ha nincs kinek eladni a termékeket, akkor mire fejlesszen, termeljen? Lássuk be, hogy a külpiaci értékesítés még a legnyitottabb gazdaságokban is viszonylag kis százalék, a hazai piachoz képest... Ahhoz meg, hogy ne csökkenjen, jó, ha több ösztönző is terel a 2.1 fertilitási arány felé... Egy ilyen lehet a nyugdíj is.

Igen, a jövő gazdasága nem lesz olyan, mint a 19-20. századé. Kevesebb munkáskéz kell. De a megnövekvő szabadidő értelmes eltöltéséhez is képzett személyek szolgáltatására van és lesz szükség. Tudom, a munkaalapú társadalom kissé avittnak hangzik. Lehet, hogy az életkorom a hibás: de én biz' nehezen vagyok meg hasznos elfoglaltság – mondjuk ki: munka nélkül. Nagyon sok ilyen embert látok magam körül. A szolgáltató szektor pedig minden technikai haladás ellenére igényelni fog élőmunkát, tanult, értelmes személyeket. Szóval, nem lenne baj, ha a nyugdíjrendszer is ebbe az irányba terelne... Sok más tényező mellett.

Képzett gyerekek felnevelésére, kevesebb munka mellett több velük való foglalkozásra kellene ösztönözni. És mindenképpen igazságosabbá tenné a nyugdíjrendszert a javaslatunk, mert **a mindenki számára** – a gyermekteleneknek is! – **szükséges** jövő generáció felnevelésének terheit mégse lenne helyes, ha csak a hasznos idióták, a nagycsaládosok vállalnák... (Elnézést e szinte sértő hasonlatért. De néha úgy tűnik számomra, hogy a társadalom így kezeli a sokgyerekeseket.).

Sokan vannak egyébként, akiknek meddőség vagy pártalálási gondok miatt nincs gyermekük, pedig szeretnének. Ezeknek biztonságos, garantált megtakarítási formákkal kell lehetővé tenni a tisztas öregkort. **Javaslatunk erre is kitér.** (De látni kell ekkor is, hogy a szükséges szolgáltatásokat idős korukban majd valamelyik nagycsaládból jövő gyermek fogja számukra nyújtani, természetesen, az ő megtakarításaik biztosította pénzügyi lehetőségek alapján. De a pénz kevés. Ember is kell hozzá....) S azon keveseket, akik több gyermek felnevelését is vállalják, a nyugdíjban is helyes honorálni. A társadalom egészében értelmes családtervezésre, méltányos teherviselésre célszerű tehát ösztönözni.

Inkább az a baj egyelőre, hogy a javaslataink oly sok erőfeszítés ellenére nem jutnak el a döntéshozók szintjéig. Évtizedeken át reménykedtünk, hogy egyszer kompetens személyek összehívják egy hozzáértő társaságot, s meghallgatva javaslatainkat, választani és dönteni fognak, érdemi társadalmi vitára bocsátva e nagyon fontos kérdést. Valószínűleg a rövidtávú politikai szemlélet, kampánycsatározások gátolják meg, hogy érdemi reformhoz

hozzáfogjanak. De az sem lehetetlen, hogy még mindig nem érzékelik a probléma valódi súlyát. (Azt nem szeretnénk feltételezni, hogy nem is akarják.) .

Bp, 2021. jún. 24.

Tisztelettel: Botos Katalin és József